

BIBLIOTECA ...
... MINERVEI ...

ALPHONSE DAUDET

Niverneza

TRADUCERE DE
ION BÂRSEANUL

N°. 26
30 BANI

Numere apărute din Biblioteca „Minervei“

1. M. Sadoveanu. — Duduia Margareta.
2. L. Andreiew. — Guvernatorul.
3. » » Nuvele.
4. Prosper Mérimée — Carmén.
5. M. Eminescu. — Proza literară.
6. T. Robeanu. — Poezii postume.
7. Alphonse Daudet. — Scrisori din moara mea.
8. Teodor Vârnăv. — Istoria vieții mele.
9. Ioan Slavici. — Spiru Călin.
10. I. Rossignon. — În livadă.
- 11-12. I. N. Potapenko. — În slujba adevărată.
13. N. N. Beldiceanu. Cea dintâi iubire.
14. Karl Emil Franzos. — Vrajitoarea.
15. C. Negruzzi. — Traduceri în proză.
16. N. V. Gogol. — Taras Bulba. Vol. I.
17. » » » » » II.
18. Al. G. Doinaru. — Călugărul Gherasim.
19. I. Slavici. — Din valurile vieții.
20. Camille Flammarion. — Visuri înstelate.
21. Ivan Turgheniev. — Povestiri vânătoarești.
22. R. Festeticz. — Țărmuri bizare.
23. Grazia Deledda. — Valurile vieții.
24. Mumuleanu, Hrisoverghi, Cuciureanu. — Scrieri alese.
25. H. S. Olcott. — Catechismul Bisericii Buddhiste de Miază-zii.
26. Alphonse Daudet. — Niverneza.
27. Louis Jacolliot. — În țara fachirilor.
28. Prosper Mérimée. — Colomba Vol. I.
29. » » » » » II.
30. Dr. Andrei Iliescu-Lespezi. — Căsătoria față de știință.

Ino. A.12.506

BIBLIOTECA «MINERVEI»

No. 26.

ALPHONSE DAUDET

NIVERNEZA

POVESTEA UNUI VAS ÎMBĂTRÂNIT ȘI A
OAMENILOR SAI

TRADUCERE DE
ION BĂRSEANUL

~~46373~~
Donățiune
C. C. ARION

BUCUREȘTI

«MINERVA», — Institut de Arte
Grafice și Editură, — Bulevardul
Academiei 3, — Edgar Quinet 4.

1909

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Univ. "Carol I" Bucureș.

Cota

44 131 varia

1956

694/09

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»
BUCUREȘTI — B-DUL ACADEMIEI 3.
REPRODUCEREA OPRITĂ

B.C.U. Bucuresti

C20095763

Bd 279 507

CAPITOLUL I.

O ISPRAVA.

Una din străzile cartierului Temple.

O stradă îngustă ca un canal, cu șiroaie pe delături, cu bălți de noroi negru, și cu un miros de egrasie și de lături, care vine pe toate eșirile căscate dintre clădiri.

De fiecare parte : case foarte înalte, cu ferestre de cazarmă, cu geamuri tulburi, fără perdele, clădiri pentru lucrători cu ziua, sau și cu lucrul acasă, apoi hoteluri pentru salahori, și locuinți mobilate de dat cu noaptea.

La drum, prăvălii. Mulțime de cârnățării, cârciumi, castangerii ; brutării cu pâine efină, o măcelărie cu carne galbenă și vânătă.

Nici trăsuri luxoase pe stradă, nici fara-

fasticuri, nici moftangii pe trotuare, ci pre-cupeți de vară și iarnă, strigându-și ciurucul Halelor, și o îmbulzeală de lucrători, eșind de pe la fabrici, cu bluzele împăturite sub-suoară.

E la 8 al luni, ziua când sărăcimea își plătește chiria, și când proprietarii sătui de așteptat, îmbrâncesc lipsa pe uș'afară.

E ziua când vezi camioanele ducându-se cu paturi de fer, cu mese strâmbate, îngră-mădite cu picioarele 'n sus, cu saltele despintecate și cu vase de gătit.

Și nici măcar puține pae ca să fi înfășurat aceste sărmane mobile bolnave, îndurate, ostenite de a tot urcă scările nespălate, și de a se rostogoli din pod până la pivniță.

Innoptează.

Unul câte unul becurile de gaz se aprind, oglindindu-se în șiroaele de pe stradă, și în geamurile galantarelor.

Negură și frig.

Trecătorii grăbesc.

Rezemat de tijgheaua unei cârciumi, buni-céle și bine încălzite, taica-Louveau, cioc-nește cu un tâmplar de prin Villette.

Larga lui figură de marinar cinstit, roșie toată și brăzdată, se întinde într'un răs puternic care-i scutură cerceii din ureche.

— Ne-am înțeles taică-Dubac, o să'mi plătești încărcătura de lemne, așa cum ți-am spus.

— Bate ici.

— Să trăești.

— Asemenea.

Inchină paharele, și taica-Louveau bea, cu capul răsturnat, cu ochii mici, clipcăindu-și limba, ca să mai simță odată gustul vinului alb.

Ce vrei! nu e nimenea sfânt, și slăbiciunea lui taica-Louveau, e tocmai vinul alb. Asta nu înseamnă că e bețiv. — Doamne ferește. — Nevastă-sa, femeie strașnică, nu i-ar îngădui toanele, dar un marinar, veșnic cu picioarele în apă și cu tivda în soare, trebuie să deșarte câte un pahar din când în când.

Iar taica Louveau, din ce în ce mai vesel, surâde către teigheaua de zinc, care i s'arată ca printr'o ceață, și-l face să cugete la gră-măjoara de piese care va lunecă-o mâine în buzunar, după ce 'și va descărca lemnele.

Încă o strângere de mână, încă un păhărel și se despart.

— Pe mâine, negreșit ?

— De asta să n'ai grijă.

Cu siguranță că taica-Louveau nu va lipsi dela întâlnire. Prea îi veniă la socoteală târgul, și prea curând se făcuse, ca să mai atârne.

Și veselul marinar, scoboară către Sena, jucându-și umerii, îmbrâncind lumea, cu bucuria fără margini a unui școlar care a luat o notă bună.

Și ce va zice oare mama-Louveau, — femeia cu cap, — când va afla că omul ei, a și vândut lemnele, și că afacerea e minunată ?

Încă o trebușoară la fel, pe urmă încă una și atunci s'ar putea plăti un caic nou-nouț, și s'ar scăpa de cel vechi : *Niverneza*, căci prea face apă.

De altfel fără inimă rea, pentrucă odată, destul de vrednic a fost caicul acesta, atât numai că, uite, a cam putrezit, a cam îmbătrânit, și taica-Louveau, chiar și el, — nu se mai simte așa de sprinten, ca pe vre-

mea când eră «codăneț» pe vasele de pe Marna.

Dar ce se petrece oare colo ?

Vecinele se îngrămădesc la o poartă, se opresc, vorbesc, și gardistul ivindu-se la mijloc, scrie ceva într'o condicuță.

Marinarul trecu drumul, numai din mirare, ca toată lumea.

Ce să fie asta ?

Ori un câine schilodit, ori o trăsură care s'a acățat, ori un bețiv căzut în băltoacă, nimica de seamă...

Ba nu ! pe un scaun stă un copilaș, cu părul încâlcit, cu obrajii mânjiți de magiun și se tot freacă la ochi cu pumnii amândoi.

Plânge.

Lacrimile, șiroind, au zugrăvit cam ciudat sărmana lui față nespălată.

Neturburat și înfipt, ca și cum ar fi cercetat pe un om bănuít, agentul iscodește pe prichindel, și tot înseamnă :

— Cum te cheamă pe tine ?

— Totor.

— Poate Victor ?

Nici un răspuns.

Băeşaşul plânge mai tare şi strigă :

— Mamişo ! Mamişo !

Atunci o femeie care trecea, o femeie de jos, foarte urâtă, foarte nespălată, târând după ea doi copii, se ivi din grămadă şi zise către gardist :

— Lasă pe mine.

Femeia ingenunchiă, şterse nasul copilului, pe urmă ochii, şi-i sărută obrajii năclăiţi.

— Cum o chiamă pe maică-ta drăguţă ?

Nu ştiă.

Paznicul de oraş, se întoarce către privitori :

— Ia să vedem, portarule, trebuie să-i fi cunoscut pe oamenii ăştia ?

Dar cine le mai ştiă numele !

Atâţia chiriaş care se tot vântură !

Totul ce se putea spune, eră că locuiseră acolo numai o lună, că nu plătiseră vre-odată măcar o lescaie, că proprietarul tocmai îi alungase, şi că fusese o tevatură de speriat.

— Ce lucrau ?

— Nimica.

Tatăl şi mama îşi treceau ziua îmbătându-se şi seara bătându-se.

Nu se înțelegeau decât atunci când își stâlceau copiii, doi băiețași care cerșeau pe stradă, și furau de pe la tărăbi.

O familie nostimă, precum se vede.

— Să mai vie oare, ca să'și caute copilul?

— Asta nu.

A fost un prilej ca să scape de dânsul.

Nu întâia oară se întâmplă așa ceva într'o zi de plată a chiriei.

Atunci agentul întrebă :

— Așa dar, nu i-a văzut nimenea ducându-se ?

Plecaseră de dimineată, bărbatul împingând căruciorul, femeia cu un pachet în șorț, cei doi băiețași cu mâinele în buzunare.

Și acum prinde-i!

Trecătorii se minunau în gura mare, pe urmă își vedeau de drum.

Sărmanul copilaș stătea acolo de pe la amiazi !

Maică-sa l-a suit pe scaun, și i-a zis :

— Fii cuminte.

Și de-atunci așteptă.

Fiindcă se văită de foame, precupeața din față îi dăduse o felioară de pâine cu magiun.

Dar felioara se isprăvise de multă vreme, și prichindelul iarăș plângea.

Murea și de frică, bietul de el. Frică de câinii cari adulmecau primpjur; frică de noaptea care se lăsa; frică de necunoscuții cari îi vorbeau, și inimioara îi bătea grozav în piept, ca la o pasăre gata să moară.

În jurul său îngrămădeala se mărea, și agentul plictisit, îl și luase de mână să-l ducă la comisariat.

— Adică, mă rog, nu-l cere oare careva?

— Ia'n stai.

Toată lumea se suci.

Și atunci văzură uu chip mare de om roșcat, și care surădea prostește, până la urechile încărcate de inele de aramă.

— Stai! Dacă nu-l ia nimeni, îl iau eu.

Gloata prinse a-l îndemna:

— De minune!

— Foarte bine faci.

— Ești un om de zahăr.

Taica-Louveau, foarte încălzit de vinul cel alb, și de bucuria târgului făcut, ca și de aceste laude, stătù în mijlocul cetei cu brațele încrucișate.

— Ei și, ce ? Doar e limpede lucru.

Pe urmă porniră cu toții însoțindu-l până la comisarul de poliție, ca nu cumva să-și schimbe gândul.

Acolo, după obiceiul anumit, trebui să îndure un interogator.

— Numele dumitale ?

— François Louveau, domnule comisar, și sunt însurat, însurat de-al binelea, pot zice chiar, cu o femeie cam cu cap. Și asta-i un bine pentru mine, domnule comisar, pentru că eu nu prea mă laud bine, zău nu mă laud, he, he, mă înțelegi. Eu sunt cam netot. «François, e cam netot» c'așa-mi zice nevasta.

Nici odată nu fusese așa de vorbăreț.

Își simțîa limba deslegată, și aveà încrederea omului care a făcut un târg bun, și care a deșertat o sticlă de vin alb.

— Profesia dumitale ?

— Marinar, domnule comisar, patronul caicului *Niverneza*, strașnic vas, dar cu un echipaj,.. Ai ! Ai ! ceva de pomină, 'echipaju' meu ! Întreabă pe toți ăia dela stăvilare, pe unde trecem, dela podul *Maria*, până la

Clamecy... Poate c'ai fost la Clamecy domnule comisar?

Oamenii își zâmbeau primprejuri, taica-Louveau urmă înaintea, bolborosind, înghițind cuvintele.

— E drăguț la Clamecy, să te duci! Pădure de sus până jos, un lemn minunat, lemn de lucru; toți tâmplarii știu asta... De-acolo cumpăr ce tai. He, he, doar eu sunt vestit în d'astea. Destul să-mi rotească ochii odată. Încolo grozav n'oi fi eu, — cu siguranță, cum zice și nevasta, — da, la urma urmei cum ți-am spus; după ochi.

Și ca să vezi, poftim, dau de-un copac, nici prea gros, de pildă, ca d-lui, dacă nu-i cu supărare domnule comisar, și-l înfășor cu funia mea, uite așa...

Apucase pe agent și-l înfășură cu o sfoară scoasă din buzunar.

Agentul se tot apără.

— la lasă-mă 'n pace.

— Da stai... stai nene... Vreau să vădă și domnu comisar... Îl tot înfășor uite-asa, pe urmă, când i-am luat măsura, înmulțesc, înmulțesc...

...Nu'mai știu bine cum înmulțesc... Nevastă-mea știe. E foarte cu cap nevastă-mea.

Cei de față își petreceau de-a dragul, și d-l comisar, însuși el, îndrăzneă să-și zâmbiască de după masă.

Când veselia s'a mai potolit, întrebă :

— Ce vrei să faci cu copilu ăsta ?

— Rentier n'o să-l fac, de bună seamă.

N'avurăm nici un rentier în toată familia. Da' marinar, un marinar vrednic, ca și pe ceilalți.

Ai copii ?

— Cum să n'am ? Unul care umblă, unul care sugă, și altul pe drum. Destul de bine, zău așa, la un creștin, când mai e și nătântoc. Cu ăsta o să fie patru, ei și ! Unde încap trei, încap și al patrulea. Mai te înghesui, mai te strângi la curea, și cauți să vinzi lemnele ceva mai cu preț.

Și cum își primblă privirile mulțumite peste cei de față, cerceii săi din urechi, se cătinau mereu, zguduiți de puternicul său răs.

I se aduse dinainte un fel de carte mare.

Dar pentrucă nu știă să scrie, însemnă o cruce tocmai într'o margine.

În urmă comisarul îi încredință copilul.

— François Louveau, iați-l, și să-l crești bine. Dacă aflu ceva cu privire la dânsul, o să-ți aduc la cunoștință. Cu siguranță însă că părinții lui n'au să-l ceară vre-odată. Cât despre d-ta, te cred om cum se cade, și am toată încrederea în d-ta. Să asculți totdeauna de nevasta d-tale. Acum, la revedere. Și nu bea vin alb mai mult de cât trebuie.

Noaptea oarbă, negura, frigul, înghesuiala nepăsătoare a oamenilor grăbiți a se întoarce acasă, toate astea se adunau anume ca să desmeticească dintr'odată un biet om.

De-abia ajuns în uliță, singur, cu hârtia timbrată în buzunar, și cu ocrotitul său de mână, marinarul își simți dintr'odată pierindu-i tot avântul, și înțelese că isprava lui e din cale afară boacăna.

Totdeauna o să pață el d'astea ?

Neghiob ? Sau flusturatec ?

Nu putea oare să-și vază de drum, ca tot omul, fără să se amestece unde nu-l privia ?

Parcă și vedea mâniile nevesti-si.

Ce primire, oameni buni, ce primire !

Grozav lucru la un om cu inima deschisă,
o femeie când se știe mai cu cap!

Nici că va îndrăzni bietul să dea pe-acasă.

Dar nici la comisar nu îndrăzneà să se
întoarcă.

Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

Se tot duceà prin ceața groasă.

Iși mișcă mâinele, vorbeà singur, își pre-
găteà cuvintele.

Victor își hârșia încălțăminteà prin noroae.

Se lăsà târât ca o ghiulea.

Nu mai puteà merge.

Atunci taica-Louveau, se opri, îl ridică la
piept, și-l învâli cu bluza.

Strânsoarea mânuțelor lipite îl mai întări..

Pornì înainte.

Mai la urma-urmei or ce-o fi. O să cerce.

Dacă femeia l-ar dà afară, mai rămâne
vreme să ducă pe băiat la poliție; dar se
poate că pentru o noapte o să-l rabde, și
cu asta iată că baremi o să mănânce și dânsul.

Ajunseră la podul Austerlitz, unde *Niver-
neza* erà prinsă în odgon.

Mirodenia sălcie, dulce, a încărcăturilor de
lemne verzi, umpluse noaptea.

O întreagă flotilă de caice, forfotea în umbra țărmlui.

Undoierea valurilor făcea să se legene felinarele, și să scârție lanțurile care se încrucișau.

Ca să ajungă la caicul său, taica-Louveau, trebuia să treacă peste două șlepuri, legate cu punți.

Înaintă cu pași temători, cu picioarele tremurând, necăjindu-se cu copilul care-i strângea gâtul.

Și ce neagră era noaptea.

Singură o lămpiță înstelă geamul cabinei, și o dungă luminoasă, strecurată pe sub ușă, însufletea somnul caicului.

Se auzea glasul mamei-Louveau, care și certă copiii, și gătia.

— Tu, Clara, nu mai contenești ?

Nu mai era timp de răsgândit.

Marinarul împinse ușa.

Mama-Louveau, era cu spatele, plecată pe sobiță, dar ea cunoscuse pașii, de aceea zise, fără a se întoarce :

— Tu ești, François ? Iar vii târziu.

Cartofii săreau prăjindu-se, și aburul nă-

văbind din cratiță către ușa deschisă înce-
toșă geamurile cabinei.

François lăsase jos pe prichindel, și bietul
băețăș, învăluit de căldura odăiței, simțea
desmormindu-i-se pumnișorii înroșiți.

Zâmbi și spuse cu glas ca de piculină.

— E cald aci...

Mama-Louveau se înturnă.

Arătând bărbatului copilul rufos, rămas în
mijlocul cabinei, întrebă cu mânie:

— Da ce-i cu ăsta?

Nu! Se întunecă uneori chiar și cele mai
senine căsnicii.

— Ia, o bucurie, he! he! o bucurie!

Marinarul râdea până la urechi, ca să-și
tie firea, ar fi fost însă mai bucuros să nu
fi ajuns încă acasă.

Dar fiindcă femeia, așteptând o lămurire,
il privea cu îngrozire, el îngăimă toată po-
vestea, însă cu totul de-a'ndoasele, și cu niște
ochi rugători de câine fricos.

Că părinții l-au lepădat, că, l-a găsit plân-
gând pe caldarâm.

Pe urmă careva întrebase:

— Cine vrea să-l ia?

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

Și el a răspuns :

— Vreau eu.

Iar comisarul i-a zis :

— Atunci ia-l.

— Nu-i așa, micule ?

Mama Louveau izbucni :

— Ești nebun, ori te-ai îmbătat. S'a mai pomenit oare asemenea neghiobie ?

Poate că vrei să și murim de foame ?

Ori ți-se pare că sântem prea pricopsiți ?

Ne stă pâinea, și n'are cine-o mânca ? Avem barem loc destul unde să ne punem capul ?

François își cercetă bocancii fără să răspundă.

— Dar, nenorocitul, privește-te, privește-ne !

Caicul ți-i găurit ca o strecurătoare.

Și-ți mai face plăcere să culegi copiii altora de pe uliți !

Dar toate acestea singur și le zisese bietul om.

Nici că visă măcar, să crâcnească.

Își plecase capul ca un osândit la judecată.

— Să faci bine să înnapoezi copilul ăsta comisarului tău.

Dacă-ți face mofturi, și nu-l primește, spune-i că ai nevastă și că dânsa nu vrea.

Ai înțeles?»

Venea cătră dânsul, cu tingirea de coadă, amenințându-l.

Marinarul se lăsă biruit.

— Bine, dar nu te supără.

...Credeam că fac bine.

.. M'am înșelat.

...Acum mi-i destul.

...Vrei să-l duc numai decăt?»

Supunerea bărbatului îmblânzi pe mama Louveau.

Poate că și dânsa și-a închipuit pe vre-unul din copiii săi, rătăcind noaptea singurel, cu mâna întinsă cătră toți cari trec.

Se întoarse ca să-și pue tingirea pe foc, și spuse cu un fel de ciudă:

— Nu mai e cu puțință astă seară, biuroul s'a închis.

Și acum, dacă l-ai adus, cum o să-l arunci iar pe trotuar.

Noaptea asta o să rămâie, dar mâine dimineață...

Și mama-Louveau erà atât de mânioasă, încât buchisea tăciunii ca pe niște dușmani.

— Dar mâine dimineață, te asigur eu că ai să mă descotorosești.

Urmă o tăcere.

Gospodina întinse masa cu asprime, trântind paharele, svârlind furculițele.

Clara, înfricoșată, stetea smirna într'un colț.

Sugaciul gângurea în pat, iar copilul străin privea cu mirare jăratecul înrumenind.

Dânsul, care niciodată poate nu mai văzuse focul.

Altă bucurie pentru dânsul, când se văzù la masă, cu șervețelul la gât, cu o grămăjue de cartofi prăjiți, în farfuria lui.

Inghițea întocmai ca un botgros, căruia îi fărâmițezi miez de pâine, într'o zi cu ninsoare.

Mama Louveau îl servea furioasă, dar în inima ei puțin cam înduioșată de foamea acestui copilaș slăbuț.

Clara, micuța, cu totul răpită, îl mângâia cu lingura.

Taica-Louveau, zdrobit, nu îndrăznea nici să mai ridice ochii.

Masa ridicată, ceilalți copii culcați, mama

Louveau se așeză lângă foc, cu prichindelul între genunchi, ca să-l mai curețe.

— Nu-l putem culcă, murdar cum este.

Mă prinz că n'a văzut nici burete și nici pieptene, în viața lui.

Copilul se înturnă ca o sfârlează în mâinile femeii.

În adevăr, odată spălat și pieptănat, nu era de loc urât, bietul copilaș necăjit, cu năsușorul său roz ca de cățeluș, cu mâinile plinuțe și rotunde, ca unele fructe când se coc.

Mama Louveau își privi isprava cu un fel de mulțumire.

— Ce vrâstă să aibă?

François își lăsă pipa, încântat că iarăș are trecere.

Eră întâia dată când i-se vorbea în acea seară, și întrebarea prețuia aproape cât și iertarea.

Se ridică, își trase sforile din buzunar.

— Ce vrâstă, he! he! O să-ți spun eu asta.

Își trecu brațele în jurul băețașului.

Îl înfășură cu sfoară, ca pe un copac dela Clamecy.

Mama Louveau privea cu uimire:

— Dar ce tot faci tu?

— Iau măsura, frate!

Femeia îi zmulse sfoara din mâini și o zvârli în celalalt ungher al odăiței.

— Sărmane bărbate, cât ești de puțin la minte, cu nebuniile tale.

Una e copilul și alta e gorunul!

Bietul François, n'avea parte în seara asta.

Și foarte plouat, se lăsă bătut, iar mama Louveau își culcă pe micuț în pătucul Clarei.

Fetița doarme cu pumnii strânși, ținând singură tot locul.

Totuși simte ca prin vis că ceva se strecoară lângă dânsa, întinde brațele, împinge pe vecinul ei într'un colț, îi vără coatele în ochi, se întoarce apoi și adoarme.

Cineva suflă în lampă.

Sena, clipcăind în jurul caicului, leagănă foarte încetinel casa de scânduri.

Micuțul musafir simte o dulce căldură înfășurându-l, și adoarme cu părerea necunoscută lui, că ceva ca o mână mângâioasă i-a trecut peste creștet, pe când ochii lui se închideau.

CAPITOLUL II.

NIVERNEZA.

Clara se deșteptă în totdeauna de vreme. Rămase foarte mirată, în acea dimineață, nevăzând pe maică-sa în cabină, și găsind alătura, pe aceiaș pernă, un alt cap.

Își frecă ochii cu mânușitele pumn, apucă de cap pe tovarășul ei de pat, și-l zguduî.

Sărmanul Totor se deșteptă în chinurile cele mai ciudate, supărat de niște degete răutăcioase, care îl gâdilau pe la gât și-l trăgeau de nas.

Primblă împrejurul-i ochi nedumeriți și se miră văzând că visul nu se isprăvisese.

Deasupra lor, trozneau pași.

Se descărcau scânduri la cheiu, cu un sgomot înfundat.

Clara părea foarte nerăbdătoare:

Ridică degetelul în sus și arată tavanul către prietenul său, cu o mișcare care înseamnă:

— Ce să fie?

Eră descărcarea. Dubac, tâmplarul din Villette, sosise la orele 6 cu căruța cu un cal, iar taica-Louveau se apucase de lucru cu o vrednicie necunoscută încă la dânsul.

Nu închisese ochii toată noaptea, bietul om, la gândul că trebuia să ducă la comisarieriat pe copilul acela așa de flămând și de friguros.

Se așteptase de dimineată la altă ceartă, dar mama-Louveau avea alte gânduri în cap, căci nu-i vorbise de Victor.

François eră foarte vesel că se amână ceasul socotelei.

Nici nu dorea alta decât s'o lase încurcată, să scape nezărit de nevastă-sa, să muncească din toată inima, de teamă ca nu mama-Louveau găsimdu-l trândăvind să-i strige:

— Ei, n'auzi tu, fiindcă tot stai de po-mană, dă băiatu de unde l-ai luat!

Muncea.

Grămezile de scânduri scădeau văzând cu ochii.

Dubac chiar și făcuse trei drumuri, iar mama Louveau, în picioare pe punte, cu pruncul său în brațe, avea deabia vreme să numere marfa din treacăt.

În vrednicia lui, François alegea bârne lungi cât niște catarguri, și groase ca zidurile.

Când grinda era prea grea, chema echipagiul în ajutor, ca să încarce.

Echipagiul în totului tot, era un matelot cu un picior de lemn, și singur întruchipă tot personalul *Nivernezei*.

Îl primiseră de milă, și-l îngăduiau din obișnuință.

Nevolnicul se 'ncovrigă pe cârjă, aburcă nahlapul cu mari opinteli, iar Louveau, spetit de povară, cu cingătoarea pocnind peste șale, scoboră încet puntea.

Cum să mai stingherești omul dela așa treabă?

Mama-Louveau nici că se gândia.

Venea și se ducea pe podișcă, cu grija la Mimilica ei care sugea.

Veșnic mofturoasă Mimilica.

Ca și tată-său.

Mofturos și d-nealui !... astăzi însă de sigur că nu.

De dimineață de când lucrează, n'a fost încă pomenială de vin alb.

N'a stat nici măcar să mai răsuflă, să-și mai șteargă sudoarea de pe frunte, să mai ciocnească un pahar lângă un colț de tîghea.

Ba încă adineaori, când a cercat Dubac să-l ducă la un pahar, François i-a răspuns bărbătește :

— Mai târziu. Este vreme !

Să nu primești un pahar !

Gospodina nu mai pricepe nimic, i l-au schimbat pe Louveau al ei,

Și pe Clara să vede că i-au schimbat-o, căci, iată, ceasul a bătut unsprezece, și dânsa care nici odată nu rămâne mult în așternut, astăzi nici n'a crăcnit măcar.

Mama-Louveau scoboară de grabă în cabină, să vadă ce se petrece.

François rămâne pe punte, cu brațele atârînd, fără suflet, de parcă l-ar fi izbit o grindă în pîntec.

Acum, s'a mîntuit !

Nevastă-sa și-a adus aminte de Victor, trebuie să urce cu dânsul, pe urmă : du-te bărbate la comisar.

Dar nu ; mama-Louveau se ivește, e singură, râde, și-l cheamă, îi face semn.

— Hai de vezi, că are haz !

Bietul nu pricepe de unde vine această veselie neașteptată, și-și urmează nevasta ca o mașină, cu picioarele țepene de neliniște.

Cele două odrasle steteau pe marginea patului, în cămeșuți, cu picioarele goale.

Luaseră castronul cu supă, lăsat anume pe îndemână de mama-Louveau când se sculase.

Neavând decât o lingură pentru două guri, ei se 'ndopau rând pe rând, ca niște pui golași într'un cuib, iar Clara, care altădată făcea nazuri când era vorba de supă, își întindea ciocușorul, râzând.

Ce e drept, își vârâseră nițică pâine în ochi și în urechi, dar nu spărseseră, nu răsturnaseră nimic și cei doi copii își petreceau atât de bine, încât nu era chip să mai fii supărat.

Mama-Louveau râdea întru-una.

— Dacă se 'mpacă așa de bine, n'ar fi rău să-i lăsăm în pace.

François se înturnă de grabă la treburile lui, fericit de această schimbare neașteptată.

De obicei, în zilele de predare, se odihniă peste zi, adică cutreeră toate cârciumele marinarilor, începând de la Point-du-jour, până la cheiul Bercy.

Așa că descărcarea se prelungea câte o săptămână întreagă, iar mama-Louveau nu mai avea zi senină.

De astă dată însă, nici vin alb, nici lenevie, ci o hărnicie nebunească, o grabă înfrigurată și neostenită.

De altfel micuțul, ca și cum ar fi înțeles că trebuia să se poarte bine, făcea tot ce-i era în putință spre a face pe Clara să petreacă.

Întâiaș dată în viața ei, fetița își trecu ziua fără să plângă, fără să se lovească, fără să'și sfâșie ciorapii.

Tovarășul ei o înveselea, o ștergea la nas.

Eră totdeauna gata să'și dea părul pe mâna ei, și lacrămile Clarei se opreau, la marginea genelor.

Dânsa își înfigea mâinile amândouă în chica lui neșesălată, necăjindu-și tovarășul întocmai ca un coteiaș pe un dulău.

Mama Louveau privea toate astea de departe.

Își zicea că acel dădacă mititel era destul de împăciuitor.

N'ar strică să-l ție pe Victor până s'ar mântui descărcarea.

Rămâne vreme să-l trimită și pe urmă îndărăt, când o fi pe la plecare.

De aceia chiar, seara, nu mai aminti de băiat, îl îndopă cu cartofi, și-l culcă întocmai ca în ajun.

Ai fi zis că ocrotitul bătrânului era din familie, și văzând pe Clara adormind cu el de gât, înțelegeai că fetița voia să și-l apere.

Descărcarea caicului ținu trei zile.

Trei zile de muncă grozavă, fără nici o petrecere, fără răgaz.

Către amiazi, cea din urmă căruță era încărcată și caicul rămase gol.

Remorcherul nu venea decât a doua zi, și François își trecu ziua pitit în adâncul caicului, meremëtisând lemnăria, de trei zile

urmărit de acelaş gând, care-i sună în urechi :

— Vezi de ți-l du la comisar.

Ah, comisarul!

Nu erà mai de temut comisarul în cabina caicului nostru decât comisarul-păpuşă între păpuşele dela bălci.

Ajunsesese un fel de caua, cu care mama-Louveau minşia pe Clara ca s'o-cuminşiască.

De câte ori rostia acest nume temut, micuţul îndreptă spre dânsa ochii săi neliniştiţi, de copil care a îndurat prea multe.

Aproape înţelegea toate primejdiile care-l ameninşau prin acest cuvânt.

Comisarul! Asta înseamnă că n'o să mai fie nici Clara, nici mângăerile, nici focul, nici cartofii prăjiţi. Intoarcerea cătră vieaţa nemiloasă, cătră zilele fără pâine, către somnul fără aşternut, către deşteptările fără sărutări.

Aşa dar, cum Victor se acăţase de poalele mamei-Louveau, în ajunul plecării, François întrebă cu glasul tremurător :

— Ei, ce zici, să-l ducem, ori ba?

Mama-Louveau nu răspunse.

Ai fi zis că singură caută o pricină spre a și-l păstră pe băiat.

Cât despre Clara, ea se și tăvălea pe podele, înneacă de plâns, hotărâtă să se zvârcolească, de va fi să i se răpească tovarășul.

Femeia mintoasă grăi așezat:

— Ascultă omule, ai făcut o prostie, — cum știi tu să le faci.

Acù trebuie s'o răsplătești.

Copilu' ăsta s'a deprins cu noi, Clara noastră a și căpiat după dânsul, și acum ne vine foarte greu să-l lăsăm.

Aș vrea să-l ții, dar aș vreă ca fiecare să fie mai altfel.

Cum s'o 'ntâmplă să aibă Clara năbădăi, ori tu să te ametești, îl și duc la comisar.»

Taica-Louveau răsări strălucind ca un soare.

De-acum: s'a mântuit! Nu mai beà!

Râdea cu gura la urechi și cântă pe punte, rostogolindu-și odgonul, pe când remorcherul târă caicul, dimpreună c'o întreagă flotilă de răsfrângeri.

CAPITOLUL III.

PE DRUM.

Victor se vedeà pe drum.

Pe drum către câmpia împrejurimilor care
'și oglindeau în apă căsuțele și grădinile.

Pe drum către țara albicioasă a colinelor
de cretă.

Pe drum de-alungul splaiului de edec, pietruit și răsunător.

Pe drum către grădinăriile și pădurile din
Morvan.

Rezemat de cârma caicului, și încăpățânat
în hotărârea de a nu beà, François rămâneà
surd la poftirile paznicilor de zăgazuri, sau
ale cârciumarilor mirați de a-l vedeà trecând
pe departe.

-Trebuie să se acate de cârmă ca nu *Niverneza* să acosteze pe la cârciumi.

De atâta vreme de când caicul acesta vechiu își făcea călătoria, cunoștea popasurile, și se oprea singur, ca un cal de poștă.

La capăt, rezemat într'un picior, Echipaju împlăteă duios o cange uriașă, împingeă erburile, rotunjeă cotirile, sprijineă la zăgazuri.

Nu făcea mare ispravă, cu toate că zi și noapte-i auziai bocănitura piciorului de lemn.

Răbdător și tăcut, eră din acei cărora toate le-au eșit rău în viața lor.

În școală, un tovarăș îl chiorâse, la o lemnație se schilodise cu un topor, la o rafinărie se opărise de la cazan.

Ar fi ajuns cerșetor, muritor de foame pe muchea unui șanț, dacă Louveau, — tot-dea-una cu ochii roată împrejur, — nu l-ar fi înhățat la ușa spitalului, ca să-i fie de ajutor pe caic.

Ba chiar a dat pricină la o strașnică ceartă, pe atunci, — întocmai ca și pentru Victor.

Femeea se supărase.

Louveau își lăsase nasul în jos.

Iar la urmă Echipaju rămase pe loc.

Acum erà și el din menajeria de pe *Ni-verneza*, la rînd cu corbul și cu pisica.

Taica-Louveau cârmui așa de bine și E-chipaju îmblăți așa de minunat, încât, după douăsprezece zile de la plecare, caicul, tot mergînd în sus pe fluviu și pe canaluri se opri la pod la Corbigny, ca să'și doarmă în pace somnul de iarnă.

Din Decemvrie pînă la sfârșitul lui Fevruarie corăbierii nu mai plutesc.

Iși cârpocesc vasele și colindă pădurile ca să'și cumpere lemnele pe picior, spre a le tăia primăvara.

Fiindcă lemnul nu e scump, focul arde vesel în cabine, iar dacă vîntul de toamnă e priincios, acest răstimp de tihnă e o plăcere.

Pregătiră caicul pentru ernatic, adică îi scoaseră cârma, catargul cel mare îl băgară înlăuntru, și locul pe punte rămase slobod pentru joc și alergat.

Ce schimbare în viața de pînă acum a copilului străin.

În tot timpul călătoriei rămăsese buimăcit, înfricoșat.

Ai fi zis : o păsărică ținută pînă acum în

colivie, mirată de libertate, uitându'și dintr'odată că poate ciripi, și că poate sburâ.

Prea tânăr spre a fi încântat de priveliștea desfășurată sub ochii lui, înțelesese totuși măreția acestui suiș în lungul fluviului, între două nemărginiri călătore.

Mama-Louveau, care-l vedeă sălbatec și tăcut, reîncepea de dimineață până seara :

— O fi surdo-mut !

Nu, mut nu eră, parizianul mititel din mahalaua Templului !

Când a priceput bine că nu e un vis, că nu se va întoarce la mansardă, și că n'are de ce se mai teme de comisar, cu toate amenințările mamei-Louveau, limba i se deslegă.

A fost ca înviorarea unei flori adusă dintr'un beciu, și pusă în crucea ferestrei.

Încetă a se mai piti prin unghere cu teama unei jigănii la strâmtoare.

Ochii lui adânciți sub fruntea bulbucată perdură neliniștea de până acum, și cu toate că slăbuț, și încă nehotărît, se deprinse a face haz dimpreună cu Clara.

Copila își îndrăgise grozav tovarășul, așa

cum se poate îndrăgi la acea vârstă, numai din plăcerea de a te certă și de a te împacă.

Deși eră încăpățânată ca unii măgăruși, aveă inimă duioasă, și eră destul să-i spui de comisar, ca să fie cuminte.

De-abia ajunseră la Corbigny și altă odraslă veni pe lume.

Mimilica aveă pe atunci tocmai optsprezece luni, așa că se mai adăogase un leagăn, se mai mărise grija și nevoile, și nici slujnică nu eră cu putință să-și poată plăti.

Mama-Louveau, când bufnea și ciondănea, se hâțână și piciorul de lemn al bietului Echipaj.

Nimenia însă nu o tânguia în tot ținutul. Ba țăranii chiar, nu se sfiau să-și arate părerea lor către paroh, care le dăduse pe marinarul nostru drept pildă.

— Fie și cum zici, sfinte-părinte, dar ce fel de socoteală o fi asta, să ai trei copii și să alergi ca să mai aduni și dela alții.

Darăștia, de-al de Louveau, așa fac totdeauna.

Numai fudulia de dâșii, orice povață să le dai: tot degeaba.

Nu le doreau răul, dar nu s'ar fi supărat

să-i vadă că s'au ales cu învățătură de minte.

Parohul era un om de treabă, care lesne se lăsa de părerea altora, și sfârșia prin a-și aminti vre o zicală din Scriptură sau din Sfinții Părinți, ca să lunece cu totul.

— Poporanii mei au dreptate, își zicea dânsul, trecându-și cu mâna peste bărbia ne rasă cum se cade.

Nu trebuie să ispitești voia Domnului.

Dar pentru că, oricum, acești Louveau erau oameni vrednici, ca de obicei le făcu o vizită.

Găsi pe femeie cîroind niște pantaloni pentru Victor, dintr'o haină bărbătească, deoarece băiatul le sosise fără calabalăcuri, iar gospodina nu suferea zdrențele.

Dădu parohului un scaun, și pentru că îi vorbea de Victor, lăsând a se înțelege că prin oarecare protecție ar putea să-l vîre la orfelinatul din Autun, mama-Louveau, care nici odată nu'și ascundea cugetul, spuse de-a dreptul :

— De asta, negreșit că pentru noi copilu ăsta e o sarcină ; văz eu bine că François

dacă l-a adus, a dovedit încă odată cât e de găgăuță.

N'am, nici eu, inimă de piatră; dacă l-aș fi întâlnit eu pe băiat, m'aș fi înduioșat, ce e drept, cu toate astea l-aș fi lăsat unde se află.

Acuma însă, dacă l-am oprit, n'am făcut-o ca s'o desfacem, și, dacă într'o bună zi, o să ne simțim cam strâmtorați din pricina lui n'o să mergem la nimeni ca să ne miluiască.

În clipa aceea Victor intră în cabină, cu Mimila atârându-i de gât.

Țincul, mânios că fusese înțărcat, se răsbună prin aceea că nu se mai lăsă din brațe.

Îi ieșiau dinții și căută să muște.

Mișcat de această priveliște, parohul întinse mâna peste creștetul copilului străin, și zise cu măreție:

— Domnul blagoslovește familiile numeroase.

Și plecă apoi, încântat că a găsit în sfârșit o zicală potrivită cu împrejurarea.

Mama-Louveau nu mințise, spunând că Victor acum era al casei.

Veșnic murmurând, veșnic amenințând că-l

va trimite la comisar, femeea cu cap se deprinsese cu bietul băiat ofilit, care i se ținea de poale.

Când lui François i se părea că dânsa prea se întrece, ea nu-i mai răspundea altfel :

— N'aveai decât să nu-l aduci.

Îndată ce împlini șapte ani, îl trimiseră la școală, cu Clara.

Victor duceă totdeauna coșulețul și cărțile.

Se bătea voinicește ca să apere merindea în potrivea lăcomiei fără frâu a micilor Morvandieni.

La lucru, ca și la bătae, n'avea mai puțină îndrăsneală, și cu toate că nu urmă la școală decât iarna, când vasele nu plutesc, totuși el știa mai mult, la întoarcere, decât tovarășii lui Morvandieni, greoi și zgomotoși ca și bocancii lor, deși căscau pe abecedare câte douăsprezece luni în șir.

Victor și Clara se întorceau de la școală prin pădure.

Cei doi copii își petreceau privind la pădurari cum răsturnau copacii.

Fiindcă Victor era sprinten și îndămânatic, îl puneau să se cațere în vârful brazilor, ca

să prindă funia cu care îi răstoarnă. Părea tot mai mic, pe cum se urcă, și când ajungea sus, Clarei i se făcea de tot frică.

Atunci el, inimos, se legănă într'adins, ca s'o necăiască.

Alte dăți, mergeau amândoi să vază pe d-l Maugendre, la șantierul său de dulgherie.

Dulgherul eră un om slab și uscat ca o doagă.

Trăia singur, afară din sat, în inima pădurii.

Nu se știă să aibă prieteni.

Curiozitatea țăranilor multă vreme fusese neliniștită de singurătatea și tăcerea acestui necunoscut, venit din fundul Nievrei, să-și ridice un șantier, osebit de ale altora.

De șase ani, lucră neconținut, fără încetare, ca un osândit, deși se credea că are destul; făcù vânzări mari, și merse adeseori la notarul din Corbigny, spre a vedeà cum să-și pue mai bine economiile.

Într'o zi spusese parohului că e văduvoi. Mai mult însă nu se știă.

Când Maugendre vedeà pe copii că veneau, lăsà tesla și lucrul ca să stea de vorbă cu dânșii.

Prinsese dragoste de Victor. Îi arată cum să-și cioplească singur cherestele de corăbioare, din țândări de lemne.

Odată îi spuse :

— Sameni cu un băiat, care l-am pierdut.

Și, ca și cum se temea că i-ar fi spus prea multe, adăose :

— Oh, dar demult, foarte demult.

Altă dată spuse către taica-Louveau :

— Când nu ți-o mai trebui Victor, să mi-l dai mie. Eu n'am moștenitori, aș face orice jertfă, l-aș trimite la oraș, la internat. Și-ar trece examenele, și ar intra la școala de silvicultori.

Dar François eră încă mulțumit de frumusețea faptei sale. Nu primî, și Maugendre așteptă cu liniște, până ce familia Louveau se va mări, sau cine știe ce lipsă bănească va desgustă pe marinar de copil.

Întâmplarea părea că vrea să-i întărească dorințele.

În adevăr, ai fi crezut că o piază rea urcase pe *Niverneza*, odată cu Victor.

Din ziua aceea toate mergeau pe dos. Lemnele se vindeau prost.

Echipajul veșnic își frângea câte ceva, în ajunul descărcării,

În sfârșit, într-o zi, tocmai când voia să plece spre Paris, mama-Louveau se îmbolnăvi.

În urletele copiilor, François își pierdea capul.

Încurcă supa cu leacurile.

Atât de mult tulbură pe bolnavă cu prăstiile câte le făcea, în cât se lepădă de asemenea grijă și o lăasă în seama lui Victor.

De întâiaș dată în viața lui, marinarul își târgui singur lemnele.

În zadar înfășură el arborii cu sforile, și le luă măsura de câte douăzeci de ori, căci mereu greșea socoteala, știți, adică, vestita lui socoteală :

— Înmulțesc, înmulțesc ..

Singură mama-Louveau însă știa cum.

Înțelese comanda ce o primi, cu totul de-andoasele, porni apoi la drum spre Paris, cu o mare neliniște și dădù peste un cumpărător necinstit, care se folosi de prilej ca să-l jumu-lească.

Se întoarse pe caic, foarte amărit; se așeză

la picioarele patului, și spuse cu glas desnădăjduit:

— Nevestică, vezi de te scoală, ori ne ducem pe copcă.

Mama-Louveau se îndreptă cu încetul. Se luptă cu nevoia, se puse luntre și punte, ca s'o scoată la un căpătâi.

Dacă ar fi avut cu ce cumpără un caic nou, negoțul s'ar fi mai săltat, dar toate economiile se părăduise cu boala, iar din câștig căutau să astupe spărturile caicului, acuma cu totul dărăpănat.

Victor ajunsese o povară.

Nu mai era copilul de patru ani pe care să-l îmbraci dintr'o haină, și să-l sature cu ce mai întrece.

Avea doisprezece ani acum, mănca mai cât un bărbat, cu toate că rămăsese tot slăbuț, numai vinele, și nu era încă vremea să îmblătească cangea, când Echipaju' își mai frângea câte ceva.

Toate mergeau din rău în mai rău. La cel din urmă drum pe Sena cu destulă caznă urcaseră până la Clamecy.

Niverneza se umplea cu apă din toate

părțile; înnăditurile nu mai țineau, ar fi urmat să-și cârpocească toată cheresteaua; ori, mai bine, s'o spânzure în cui, și să-și facă un vas nou.

Intr'o seară, prin Martie, în ajunul plecării spre Paris, pe când Louveau foarte îngrijat se despărțea de Maugendre, după ce-și socotise încărcătura, dulgherul îl chemă în casă la un pahar de vin.

— Vreau să-ți vorbesc, François.

Intrară în colibă.

Maugendre umplu două pahare și se așezară față în față.

— N'am fost eu totdeauna așa, singuratic, precum mă vezi acuma, Louveau.

A fost o vreme, când aveam tot ce trebuie ca să mă știu fericit, puțină avere, și o femeie care mă iubea.

Am pierdut totul.

Greșala e a mea.

Dulgherul tăcu, mărturisirea i-se oprise în gât și-l înecă.

— Niciodată n'am fost om rău, François. Dar am avut o slăbiciune.

— Tu?

— Și încă o mai am.

Țin la avere, mai mult ca la orice.

Asta m'a nenorocit.

— Cum așa, frate Maugendre?

— O să-ți spui.

După ce m'am însurat, îndată ce avui un copil, mi-a venit în minte să-mi trimit nevasta la Paris, ca să-și caute un loc de doică.

Din asta se poate câștiga, dacă bărbatul are vre-o rânduială, și dacă știe să-și poarte singur casa.

Nevastă-mea nu voia să se despartă de broscoiul ei.

Și-mi zicea:

— Bine omule, dar noi câștigăm destui bani și-așa!

Prisosul ar fi bani afurisiți.

Nu ne-ar folosi la nimic.

Așa fel de câștig lasă-l altora, care sunt săraci și cu droaia de copii, și nu mă sili să îndur asemenea chin.»

N'am vrut să mai ascult, dragă Louveau, și am făcut-o să plece.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, când și-a găsit un loc, și-a

dat copilu' la o babă, ca să mi-l aducă mie la țară.

Ba a și petrecut-o la gară.

De-atunci nu s'a mai știut de copil.

— Dar femeea ta, bietul meu Maugendre?

— Când i-am spus vestea, i-s'a întors laptele.

A murit.»

Tăcură amândoi, Louveau mișcat de cele auzite, Maugendre covârșit de amintiri.

Dulgherul vorbi apoi cel dintâi:

— Și ca pedeapsă, uite că mi-am ales viața, pe care-o duc.

Am trăit doisprezece ani departe de lume.

Nu mai pot. Mi-i frică să nu mor neștiut de nimeni.

Dacă ai puțină milă de mine, uite ce, lasă-mi-l mie pe Victor, ca să-l cresc în locul celui pe care nu-l mai am.»

Louveau eră foarte strâmtorat.

Băiatul acela îl costă destul.

Dacă l-ar depărtă tocmai acum, când ar putea să le fie de folos, toate jertfele câte s'au făcut spre a-l crește, ar fi nerăsplătite.

Maugendre îi găci gândul:

— Nici vorbă, François, că dacă primești, te-aș despăgubi de toate cheltuelile.

Chiar și pentru băiat, ar fi o împrejurare norocoasă. De câte ori întâlnesc prin păduri elevi dela silvicultură, îmi zic în sinea mea: din băiatul meu aș fi putut scoate și eu, un domnișor ca domnișorii ăștia.

Victor e muncitor, și-mi place.

Știi bine că l-aș ținea ca pe copilul meu. Ce zici?»

Despre asta se mai vorbi chiar în aceeaș seară, în cabina *Nivernezei*, îndată ce copiii fură culcați.

Femeea mintoasă, cercă să descurce lucrurile:

— Vezi tu, François, noi am făcut pentru copilul ăsta, tot ce ne-a stat în putință.

D zeu știe cât am vrea să ni-l păstrăm.

Dar pentru-că s'a întâmplat să ne putem despărți de dânsul fără să aibă a suferi, n'ar trebui să ne pierdem cumpătul.»

Ci fără voia lor, ochii li-se îndreptară spre pat, unde Victor și Mimilica dormeau, acel somn al copiilor, liniștit și fără griji.

-- Bietul băiat! — făcù François, cu glas duios,

Auziau apele râului clipocind în lungul bordajului, și din timp în timp, șuerul mașinelor de tren, spintecând întunerecul.

Mama Louveau izbucni într'un hohot de plâns.

— Dumnezeu îndure-se de noi cum o vrea, François, eu, pe Victor, nu-l dau.

CAPITOLUL IV

VIATA E GREA.

Victor mergea pe cincisprezece ani.

Răsărise dintr'odată ; și dintr'un băețuș ofilit, se făcuse flăcău zdravăn, lat în spete, și cu mișcări așezate.

De pe când călătorea pe *Niverneza*, începuse a-și cunoaște drumul ca un marinar bătrân, cunoscând anume privalurile, mirosind oare-cum creșterea apelor, și schimbând prăjina cu paza dela cârmă.

Purtă cingătoarea roșie și bluza umflată a marinarilor.

Când taica-Louveau îi lăsă cârma, Clara, care se făcea față mare, venea să împletească lângă dânsul, momită de înfățișarea lui liniștită și de apucăturile lui voinicești.

De data asta drumul dela Corbigny la Paris fusese cam greu.

Sena, umflată de ploile de toamnă, rupsesse zăgazurile, și se repezea cătră mare ca o sălbătăciune speriată.

Corăbierii neliniștiți își grăbeau descărcarea, căci fluviul bătea în marginea cheiurilor, iar depeșile, sosite din ceas în ceas, dela posturile de pază, vesteau lucruri neplăcute.

Se spunea că afluenții rupeau digurile, înnecau câmpiile, iar apele creșteau, creșteau necurmat.

Lume înfierbântată care umpluse cheiurile, zgomotul mulțimei, al căruțelor, al cailor, macaralele cu aburi care ridicau mărfuri și mișcau brațe nemăsurate.

Hala de vinuri fusese descurcată.

Camioane cărau lăzi cu zahăr.

Parlagiii își părăseau subsolurile; cheiurile se goleau, și lanțul căruțelor scoborând povârnișul rampelor, alergă din calea apelor, ca o armată care o iă la fugă.

Intârziați prin silnicia fluviului, și de amânările nopților fără lumină, cei de pe *Niverneza*

nu mai nădăjduiau să-și descarce lemnele la timp.

Cu toții puseseră mâna, și munceau până târziu noaptea, la lumina becurilor de gaz de pe cheiu, și a felinarelor.

La unsprezece, în sfârșit, toată povara era cărată și așezată sub zidul rampei.

Fiindcă Dubac nu se mai întorcea cu căruța, se culcară.

A fost o noapte grozavă, numai scrâșnituri de lanțuri, pocnituri de bordajuri, ciocniri de corăbii.

Niverneza, împinsă de salturi, gemea în tocmai ca un biet om torturat.

Nu era chip să închizi ochii.

Taica-Louveau, femeea, Victor și Echipaju, se sculară de cu noapte, lăsând pe copii în pat.

Sena crescuse încă și peste noapte.

Frământată și învălurată ca o mare, curgea verzue sub cerul jos.

Pe cheiuri nici un semn de viață.

Pe apă nici o barcă.

Dar destule crâmpieie de coperișuri, și de îngrădiri, cărate în mersul fluviului.

Dincolo de poduri, ca o arătare prin ceață, catedrala Notre-Dame.

O clipă nu mai eră de pierdut, căci fluviul și trecuse peste parapetul portului-de-jos, și vălurèlele, tot spălând capetele scândurilor, dăramase grămezile de lemne.

Cu picioarele în apă, François, mama-Louveau și Dubac cărau la căruță.

Deodată, un zgomot mare, alătura de dâșii, îi spăimântă.

Un șlep, încărcat cu pietre de moară, rupându-și lanțul, se scufundă lângă cheiu, spintecat dela un capăt la celălalt.

A fost ca o ruptoare groaznică urmată de o mare fierbere.

Și cum stăteau încremeniți, spăimântați de acest mare innec, auziră o strigare în urma lor.

Desprinsă prin zguduitură, *Niverneza* înspuse a se depărta de lângă mal.

Mama-Louveau scoase un țipăt:

— Copiii mei!

Victor se și repezise în cabină

Se ivi pe punte cu micuțul în brațe.

Clara și Mimila îl urmau, și cu toții întindeau mâinile spre cheiu.

— Luați-i!

— O barcă!

— O funie!

De unde însă?

Și nu eră chip să-i treci pe toți înnot.

Iar Echipaju' alergă dela o margine la alta, de nefolos, înnebunit.

Trebuiau cu orice chip să acosteze.

În fața aceluia om rătăcit, și a micuților cari plângeau, Victor dintr'odată singur e căpitan; simți că are destulă virtute ca să scape din primejdie.

Atunci comandă:

— Hei de-acolo! Ține odgonul!

Degradă!

Prinde!»

Cercară în trei rânduri.

Dar, *Niverneza*, acum eră prea departe de cheiu, și odgonul căzù în apă.

Atunci Victor alergă la cârmă, și-l auziră strigând.

— Să n'aveți teamă! Răspund eu.

În adevăr, cu o sucitură strașnică din cârmă, îndreptă vasul, care împins din coastă, apucase haitiș.

Pe cheiu, Louveau, își pierduse mințile.

Voiă să se arunce în apă, ca să-și ducă copiii, dar Dubac îl cuprinsese peste mijloc, pe când mama-Louveau își acoperise fața cu mâinele, ca să nu mai vază nimic.

În vremea asta *Niverneza* ținea curentul, și lunecă cu iuțea unui remorcher spre podul Austerlitz.

Cu liniște, rezemat de grindă, Victor cârmuiă, îmbărbătă copiii, dădea ordine Echipajului.

Eră sigur că apucase bine, cârmise drept către steagul roșu, spânzurat în cornul bolței dela mijloc, anume ca să arate calea marinarilor.

Dar, o Doamne, să încapă oare vasul pe sub boltă?

Văzù podul apropiindu-se foarte repede.

— La cange, Echipaju'! Tu, Clara, ține copiii.

Se încleștă de cârmă.

Simți răcoarea bolței în perii capului.

Asta eră.

Dusă de avântul ce și-l luase, *Niverneza* pieri sub grindărie, cu un zgomot spăimântător, dar nu trecuse destul de iute ca mulțimea în-

grămădită pe pod, să nu zărească pe marinarul cu picior de lemn, lunecând cu cangea lui și căzând cu fața în jos, pe când copilul de la cârmă strigă :

— Un cârlig ! Un cârlig !

Niverneza eră sub pod.

În umbra bolței, Victor deosebi deslușit belciugile înfipite în picioarele stâlpilor, scoabele bolței deasupra capului, și drept înaintea, șiragul altor poduri, încadrând bucățile de cer.

Apoi ca o largire a priveliștei, o năvală de aer ca atunci când eși dintr'o pivniță, un zgomot de urale deasupra capului, și arătarea catedralei, ancorată pe fluviu ca o fregată.

Vasul se opri scurt.

Niște podari isbutiseră să arunce un cârlig în bordaj.

Victor alergă la funie, trase, și strânse cu putere odgonul.

Îndată *Niverneza* se răsuci, se legănă în odgon, și supusă puterii care o trăgea în sus, acostă greoaie la cheiul dela Tournelle, cu întregul său tacâm de odrasle și cu căpitanul său de cincisprezece ani.

O, ce bucurie, seara, să se găsească ei

toți în jurul bucatelor aromitoare, în cabina caicului, — de astădată bine ancorat, bine înțepenit.

Viteazul cel tânăr are locul de frunte, — loc de căpitan.

Nu prea le eră foame, după grozava turburare de peste zi, dar inimile le creșteau, ca după orice spaimă.

Răsuflau mai ușor.

— 'Își făceau din ochi peste masă, spre a-ș spune :

— Ai? cum ni s'ar părea, să-l fi dus la comisar?»

Și îndată taica-Louveau se puneă pe răs cu gura la urechi, primblându-și privirea u-medă peste toți ai săi.

Ai fi zis că cine știe ce noroc a dat peste ei, că, de bună seamă *Niverneza* nu mai aveă nici o spărtură în coaste, sau că vor f câștigat lozul cel mare la vreo loterie.

Marinarul bușiă pe Victor cu lovituri de pumn.

Așa știă el să-și arate dragostea.

— Pungașul de Victor!

Odată marinar!

Văzuși tu asta, Șchiopule?

Hehe! Eu ca patron și zău de-mi ieșea mai bine.

Bietul avea de ce se minună, cincisprezece zile în șir, alergând pe cheiu, ca să istorisească isprava. Il auziai:

Înțelegi cum?

Vasul, să se tot ducă...

Sări ăsta.

Și țop! Gata!»

Și cu mâinile arătă isprava.

În vremea aceasta Sena scădea, și li se apropiă ceasul plecării.

Intr'o dimineață pe când Victor și Louveau spălau puntea, postașul aduse o scrisoare.

Pe dânsa avea o pecete albastră.

Marinarul desfăcu scrisoarea cu mâna tremurândă, și, cum nu se știă mai hâtru la citit ca la socotit, spuse către Victor:

— Ia descurcă tu asta.

Și Victor citi:

BIUROUL COMISARULUI DE POLIȚIE

Al XII-lea arondissement.

Domnul Louveau, (François), patron-marinar, e chemat în timpul cel mai scurt la comisarul de poliție.

— Asta e tot?

— Tot!

Louveau lipsi toată ziua.

Când se reîntoarse, noaptea, orice veselie îl părăsise.

Eră posomorît, țăfnos și amuțise.

Mama-Louveau nu se dumirea, și pentru că micuții se urcaseră pe punte să se joace, îl întrebă :

— Ce s'a întâmplat?

— Ia, sunt necăjit.

— Cu marfa?

— Ba nu. Uite, cu Victor.

Și povesti dusul său la comisar.

— Știi, femeia care l-a lepădat... Nu eră mă-sa.

— Ei aș!

— Il furase.

— Și cum s'a aflat?

— A mărturisit ea singură cu limbă de moarte.

— Atunci ți-or fi spus al cui este?

Louveau tresări.

— De ce vrei numaidecât să-mi fi spus?

— Doamne! Pentru că te-au chemat.

François se făcù foc.

— Dac'aș ști, poate că ți-aș spune.

Se făcù roșu de mânie și eși trântind ușa.

Mama-Louveau rămase buimăcită.

— Ce l-o fi apucat ?

Adevărat, ce să aibă oare François ?

Din ziua aceea, purtările lui, vorba, firea, toate se schimbă.

Nu mai mănca, dormea rău, vorbea noaptea.

Răspundea nevستی-si !

Certă pe Schiopul, bruftuia pe toată lumea, și pe Victor mai mult ca pe oricine.

Când mama-Louveau, mirată, întrebă ce are, el răspundea aspru :

— N'am nimic.

Ți s'a părut că am ceva ?

V'ați pus toți împotriva mea».

Biata femeie își pierdea sărita :

— Zău, de n'o fi căpiat !

Intr'o seară, îl crezù smintit de-al binelea, po-
menindu-se cu el că le face un scandal ne mai
auzit fiindcă venise vorba de Maugendre.

Erau la capul călătoriei, și tocmai aveau
să treacă drept Clamecy.

Victor și Clara vorbeau de ale școalei, și

cum băiatul spusese că ar simți plăcere să-l întâlnească pe Maugendre, tata-Louveau sări :

— Să mă cam lași în pace cu Maugendre al tău.

Să nu mai auz de dânsul !

Femeia se amestecă :

— Dar ce ți-a făcut ?

— Mi-a făcut... Mi-a făcut... Asta nu te privește. Eu sunt stăpânul în casa mea !»

Vai, atât de adevărat că el era stăpân, încât în loc să oprească la Corbigny, ca de obicei, merse cu două leghii mai în sus, drept la pădure.

Arătă însă că Maugendre nu pândea alta de cât să-l păcălească la orice vânzare, și că o să facă treburi mai bune cu un alt negustor.

De aci satul venea prea departe, ca să mai încapă vorba de mers la școală.

Victor și Clara colindau pădurile toată ziua, după vreascuri.

Când osteneau cu sarcina lor, o lăsau pe o muche de șanț, și se așezau pe pământ, între flori.

Victor scotea din buzunar o carte, și puneă pe Clara să citească.

Le plăcea să privească în lumina strecurată printre crengi, și care aruncă pete albe tremurătoare, pe foile cărței și pe capetele lor. Imprejură-le creștea murmurul miilor de gânganii, iar în depărtare liniștea desăvârșită a pădurilor.

Când vedeau că s'a făcut târziu, o luau repede, de-alungul drumului vrăstat cu umbrele trunchiurilor nalte.

Mama Louveau găteà afară, pe malul apei, la un foc de găteje.

Lângă dânsa Mimila sburlită ca un pământuf, cu cămașuța afară, privighia ceaunul cu duioșie.

Soră-sa cea mică se târă pe labe. Schiopul și Louveau fumau din pipe.

Intr'o seară, la ora mesei, văzură pe cineva eșind din pădure și apropiindu-se de dânsii.

— Iată și Maugendre!

Eră dulgherul.

Imbătrânise și albise.

În mână aveà un toiag și arată foarte obijduit.

Veni către Louveau și-i întinse mâna:

— Ei, nu-i așa că mă uitaseși, François?

Marinarul bombăni un răspuns încurcat:

— Oh, dar cum s'ar putea !

Dulgherul părea atât de obosit, încât mama Louveau se înduioșă.

Fără a mai țineă seamă de neplăcerea bărbatu-său, dete mosafirului un scaun ca să stea.

— Cel puțin, cred că nu-i fi bolnav, d-le Maugendre ?

— Am cam răcit.

Vorbea cu incetineală, aproape în șoaptă. Suferința îl muiase.

Spuse apoi că vrea să plece cu totul și să trăiască undeva în fundul Nievrei.

— Am încheiat de-acuma cu negoțul.

Sânt om avut, asta e drept, am destul bănet.

Dar ce folos ?

N'o să mai cumpăr norocul care l-am perdut».

François ascultă cu sprâncenile strânse.

Maugendre urmă :

— Pe cât îmbătrânesc, pe atât îmi vine mai greu să mă știu singur.

Altădată mă mai luam cu lucrul, acum însă, nu mai mă îndeamnă inima.

De nimica nu mai sânt bun.

De asta și plec, să-mi treacă de urât».

Și, fără voe, ochii lui se înturnau spre copii.

În clipa aceea Victor și Clara se iviră grăbiți, cu sarcinile de găteje.

Zărind pe Maugendre, aruncară gătejile și alergară la dânsul.

El îi întâmpină, prietenos ca totdeauna, și zise către Louveau, care stetea posomorât :

— Tu ești fericit. Ai patru copii. Eu unul, barem nu mai am.

Atunci suspină.

«Ce să zic : a fost greșala mea!»

Se ridicase.

Ceilalți se ridicară și ei.

— Adio, Victore. Fii muncitor și iubește-ți părinții, asta e datoria ta».

Îi pusese o mână pe umăr, și-l privi mult :

«Și când mă gândesc, că dacă aș avea un copil, ar fi ca tine».

Louveau, cu gura strânsă, părea că i-ar zice :

«Dar du-te odată!»

Totuși, când dulgherul plecă, François avu ca o pornire de milă, și-l chemă:

— Maugendre, nu stai să luăm supa împreună?

Părea că o zisese cam fără voe, cu un glas aspru, care te descurajă de a primi.

Bătrânul clătină din cap.

— Mulțumesc, nu mi-i foame.

Binele altora, înțelegi, nu te bucură, când ești plin de amar».

Și se îndepărtă, îndoindu-se pe toiag.

Louveau nu mai scoase nici o vorbă în acea seară.

Își petrecu noaptea primblându-se pe punte și dimineața, plecă, fără să spue nimănui nimic.

Merse la paroh.

Casa parohului era alături cu biserica.

O mare clădire pătrată, cu o curte în față, și o grădină dindos.

Câteva găini ciuguleau în prag.

O vacă legată mugea în iarbă.

Louveau în hotărârea lui își simția inima ușurată.

Deschizând porțița, își zicea, cu un suspin de mulțumire, că la plecare se va fi scăpat și de grija asta.

Găsi pe paroh stând la răcoare în sala de mâncare.

Preotul sfârșise cu masa, și ațipise ușor, cu capul plecat pe cartea de rugăciuni.

Deșteptat la intrarea lui Louveau, își însemnă pagina, închise cartea, și, cum marinarul își învârtea chipiul între degete, îi spuse să șază.

— Ei, ia să văz, François, cam ce dorești?

Doriă un sfat, și ceru voie să-și înceapă povestea dela capăt.

— Pentrucă, înțelegi, părinte, nu sânt eu ăla grozavul. Ia și eu un papă-lapte, hă! hă! cum zice și nevastă-mea».

Vesel de acest început, își istorisi apoi întâmplarea, gâfâind, aprins la față, și privindu-și cu încordare cozorocul chipiului.

— Știi, părinte, că Maugendre spunea că e văduvoi?

De-atunci sânt cincisprezece ani; nevastă-sa plecase la Paris ca să se facă doică.

Își arătase copilul la medic, după cum e regula, l-a mai pus odată la țâță, și pe urmă l-a dat în grijă la o «purtătoare».

Parohul întrerupse :

— Și ce înseamnă, François, «purtătoare»?

— O femeie, părinte, care adună copiii de pe la doici și-i duce înapoi la țară.

Umblă repede și-i poartă într'o coșniță, ca pe niște pisici.

— Nostimă meserie!

— Sânt și femei de treabă, printre astea, părinte.

Dar nevasta lui Maugendre, a nemerit o femeie neștiută, o vrăjitoare care fură copii și-i năimiă pe la pehlivani, de care s'ațin pe uliți după pomană.

— Ce tot spui d-ta, François?

— Adevăr adevărat, părinte.

Ticăloasa asta, de care-ți vorbesc, a răpit o groază de copii, printre cari a fost și al lui Maugendre.

L'a ținut până la patru ani.

Voiă să-l deprindă cu cerșitul ; și vezi, băiatul, dacă eră din oameni cum se cade, n'a vrut să umble cu mâna întinsă.

Atunci, l-a lepădat în uliță, și pe urmă, vorba aia : fă ce știi.

Acu șase luni, într'un spital, gata să moară femeea, și ce să vezi, o rodea la inimă.

Așa ceva, chinuește grozav, părinte, eu unul știu ce înseamnă».

Și François ridică ochii în tavan, ca spre a se jură că nu minte.

— Atunci, a cerut să vie comisarul.

A mărturisit apoi numele copilului.

Comisarul, degrabă, m'a și chemat.

Copilu ăsta era Victor...»

Parohul scăpă din mână ceaslovul.

— Victor fecior lui Maugendre ?

— Negreșit !

Clericul stetea buimac.

Bolborosi ceva, din care se înțelegeau cuvintele : ... bietul băiat... degetul lui D-zeu...

Apoi se ridică, se primblă prin cameră, se apropiă de fereastră, își turnă un pahar cu apă, și sfârși prin a se opri în fața lui Louveau, cu mâinile vârâte în cingătoare.

Căută o sentință care să se potrivească împrejurărilor, și fiindcă nu găsea, spuse cu simplitate :

— Bine-bine, dar trebuie să-l dai părintelui.

Louveau tresări.

— Tocmai aci stă încurcătura.

De șase luni, de când am aflat asta, n'am avut îndrăzneala să spui cuivă, nici nevastei.

Ne-am chinuit destul până să-l creștem, am îndurat cu toții atât de multe, încât astăzi, nu știu cum o să facem ca să ne despărțim.

Toate acestea erau adevărate, și dacă Maugendre părea de plâns, trebuia negreșit să te înduioșezi și de bietul François.

Prins între două deosebite porniri de înduioșare, parohul asudă grozav, și chemă în gând ajutorul celui prea înalt, ca să-l lumineze.

Uitând că Louveau era acela care-i cerea un sfat, îngăimă, cu glasul înnăbușit:

— Adică, François, dac'ai fi în locul meu, ce m'ai sfătui?

Marinarul lăsa capul în jos:

— Văz eu bine că băiatul trebuie să-l înnapoez.

Mi-am dat seama chiar alaltăeri, când m'am pomenit cu Maugendre.

Mi se rupea inima când l-am văzut așa de îmbătrânit, așa de abătut și neputincios.

M'am rușinat, ca și cum ascundeam ceva, bani de furat, bani furați dela dânsul.

Nu mai puteam să mai țin taină, și de asta am venit.

— Și bine ai făcut, Louveau, spuse parohul, încântat că singur marinarul îi găsise un răspuns.

Nici odată nu e prea târziu ca să îndrepti o greșală.

O să mergem împreună la Maugendre.

O să-i mărturisești totul.

— Măine, părinte.

— Nu, François, chiar acum.

Apoi văzând amărăciunea marinarului, neastâmpărul cu care își tot învârtia chipiul, îl rugă, cu un grai slab:

— Ai bunătate, Louveau, cel puțin câtă vreme sântem amândoi hotărâți.

CAPITOLUL V.

NĂZUINȚELE LUI MAUGENDRE.

Un fiu!

În sfârșit, Maugendre are un fiu!

Îl mănca din ochi, așezat în fața lui, pe bancheta vagonului, care-i ducea uruind către Nevers.

Curată răpire.

Bătrânul și-a luat băiatul, aproape fără să mulțumească, întocmai ca un bădăran care a câștigat lozul cel mare, și o rupe de fugă.

N'a vrut să-și mai lase copilul aproape de vechile-i prietenii.

Sgârcenia iubirei, după sgârcenia aurului.

Nici nu împrumută, nici nu împarte.

Comoara lui, a lui să fie, și nimeni să nu i-o zărească.

Urechile îi vuesc, întocmai ca și expressul.
Capul îi dogorește ca și locomotiva.

Iar gândurile lui aleargă mai repede ca toate locomotivele și expressurile, străbătând cu îndrăzneală și zilele și lunile și anii.

Și-l închipse pe Victor la douăzeci de ani, cu fireturi de argint, îmbrăcat într'un verde închis.

Un elev al școalei de silvicultură.

Ai crede chiar că elevul lui Maugendre poartă sabie la șold, și pălărie lungă, pe-o ureche, — ca un politecnician; — căci toate școlile și uniforme se cam încurcă în mintea bătrânului Maugendre.

Ce are-aface!

Galoanele și fireturile nu-i par dulgherului prea costisitoare.

Este cu ce plăti toate astea... Iar Victor va fi un «domn» galonat de sus până jos.

Oamenii i se vor închină adânc.

Frumoasele îl vor îndrăgi de-arândul.

Iar undeva, într'un ungher, un bătrân cu mâinile bătătorite va spune cu îngâmfare:

— Iată fiul meu!

— Haide, fiul meu!

Dar și fiul său, de asemenea se gândeà, cu bereta pe ochi, așteptându-și pălăria lungă și cu fireturi.

N'ar fi voit să plângă în fața tătâne-său.

Ce grabnică a fost despărțirea!

Clara îi dăduse o sărutare care și acum îl arde pe obraz.

Taica-Louveau își întorsese fața.

Mama-Louveau se făcuse ca varul.

Iar Mimila ca să-l mângâie îi adusese blidul de supă.

Toți, până și Mimila.

Vai, cum o vor duce fără dânsul.

Și cum va duce-o el fără dânsii.

Viitorul elev al școlii de silvicultură e așa de tulburat, că răspunde mereu:

— «Da, domnule Maugendre» ori de câte ori tatăl său îi vorbește.

Dar nu s'au sfârșit încă toate îndatoririle micului marinar de pe *Niverneza*.

Nu trebuesc numai bani ca să ajungi un «domn», dar și multe jertfe și dureri.

Victor le presimte, în timp ce trenul grăbit trece șuerând peste poduri, pe deasupra mahalalelor din Nevers.

li pare chiar că a și văzut undeva, într'un trecut îndepărtat, aceste uliți strâmte, ferestrele gătuite ca niște răsuflători de închisoare, și de unde spânzură zdrențe destrămate.

Acuma cei doi își simt picioarele pe caldarâm. Imprejurul lor forfotește și geme zbugiumul gărilor, înghesuiala curioșilor, năvala oamenilor de serviciu, uruitul trăsurilor și al grelelor omnibusuri ale gărei, pe cari, călătorii încărcăți cu pături strânse în curele, caută să le ia cu asalt.

Victor și tatăl său, într'o birjă, scăpară dintre zăbrelele gărei.

Dulgherul nu-și slăbea planurile.

Li trebuia o schimbare grabnică.

Iși conduse «fiul» deadreptul la croitorul internatului.

Prăvălie nouă, rafturi licăritoare, iar niște domni bine îmbrăcați, și cari seamănă cu gravurile colorate atârinate pe zid, deschid ușa mușteriiilor, surâzându-le oarecum părintește.

Au întins lui Maugendre o foaie din *Modele illustrate*, unde un bursier fumează în

tovărășia unei amazoane, a unui ghigherl, și a unei mirese îmbrăcată în satin alb.

Ba chiar croitorul avusese la îndemână *tunica tip*, vătuită în față și în spate, cu pul-panele drepte și cu nasturi auriți.

O întinde sub ochii dulgherului, care strigă strălucitor de mândrie :

— O să pari de tot milităros, cu asta!

Un domn numai în vestă, cu metrul în jurul gâtului, se apropie de elevul Maugendre.

Îi măsoară jurul piciorului, mijlocul și spinarea.

Această îndeletnicire stârnește micului marinăr niște amintiri care-i înneacă ochii în lacrimi.

Apucăturile sărmanului taica-Louveau, mâniile acelei femei cu cap, toate câte le-a lăsat în urmă.

Acum toate s'au isprăvit.

Tânărul fercheș pe care Victor îl zărește în pantaloni de uniformă, în marea oglindă anume de probat, de loc nu mai seamănă cu știutul «codănel» de pe *Niverneza*.

Cu vârful piciorului croitorul împinge dis-

prețuitor, jos sub rafturi, haina umilă, ca pe o legătură de trențe.

Iar Victor simte că acolo e întregul său trecut, de care vor să-l despartă.

Adică, ce să-l despartă?

Iată că e oprit chiar de a și-l mai reaminti.

— Trebuie s'o rupem cu lipsurile creșterei dumitale de până acum; — îi spune cu asprime d-nul pedagog, care nu-și ascunde prepusurile.

Și spre a ușura această premenire, elevul Maugendre nu va putea ieși din internat decât în prima Duminică a fiecărei luni.

Oh! cum plânge, în cea dintâi seară, în fundul dormitorului trist și friguros, pe când ceilalți școlari sforăesc în paturile lor de fier, iar monitorul își potopește romanul, pe furiș, la raza unui opaiț.

Și cât suferă în timpul blestematelor ore de recreație, pe când tovarășii îl ghiontesc și-l iau la scărmanat.

Cât e de posomorît la ceasul studiului, cu nasul în pupitru, tremurând la toanele monitorului, care lovește cu pumnul în catedră, veșnic spuind aceleași cuvinte:

— Puțină tăcere, domnilor.

Această voce țipătoare, răscolește tot nămolul amintirilor neplăcute, și-i otrăvește zilele.

Îi reamintește ceasurile negre ale primei copilării, căsnicia din mahalaua Templului, bătăile, certurile, toate câte le uitase.

Și cu desperare se pătrunde de amintirea chipului Clarei, a *Nivernezei*, ca de o rază de soare, prin întunecimea vieții.

De aceea poate mōnitorul găsește cu înspăimântare desenate corăbii pe toate filele cărților elevului Maugendre.

Veșnic acelaș caic desenat pe toate fețele, cu o încăpăținare de nebun.

Aci caicul scoboară liniștit, strâns ca într'un canal, pe scara strâmtă a margenei slovelor.

Aci, se scufundă la mijlocul unei teoreme stropind figurile адаose, și corolarele prizărite.

Aci, plutește cu toate pânzele umflate, peste oceanurile planisferelor.

Dincolo se lăfăește după plac, desfășurându-și vântrelele, fâlfâindu-și flamura.

Domnul pedagog, sătul de rapoartele pri-

mite cu privire la acestea, sfârși prin a se tânguî d-lui Maugendre tatăl.

Dulgherul nu-și crezù urechilor :

— Un băiat așa de ȃuminte !

— E încăpățânat ca un asin.

— Așa de isteț !

— Nu învață nimic.

Și nimeni nu vrea să priceapă că elevul Maugendre a început să citească în inima pădurei, peste umărul Clarei, și că alta este să învețe geometria, sub varga unui monitor stropșit.

Iată de ce elevul Maugendre scapătă din ce în ce.

Vezi că e o ciudată deosebire între lecțiile institutorului din Corbigny și acele ale d-lor profesori ai internatului din Nevers.

Toată depărtarea care desparte învățătura cu căciuliță din blană de iepure, de învățătura cu căciuliță din blană de cacom.

Tata Maugendre e desnădăjduit. I se pare că silvicultorul mult visat, cu pălăria lunguiață, a rupt-o de fugă prea repede.

Amenințări, rugăminți, făgădueli.

— Vrei să înveți acasă ?

Vrei să-ți pun profesori ?

Ți-i aduc pe cei mai buni.

Pe cei mai prețuiți.

Până atunci elevul Maugendre s'a făcut un tembel, și «buletinurile trimestriale» înseamnă fără îndurare «nerușinarea» lui.

Insuși el își cunoaște neghiobia.

Pe fiecare zi se afundă mai mult în întunericul tristeții sale.

Dacă Clara și ceilalți ar putea vedea ce au făcut din Victor !

Cum ar alerga să deschidă în lături ușile închisei lui !

Cum l-ar chema din toată inima să-și împartă cu dânsul cel din urmă codru de pâine, și cel mai mic locușor pe scânduri.

Căci și ei sunt nenorociți ca și dânsul.

Treburile merg tot mai rău.

Caicul îmbătrânește pe zi ce trece.

Astea le știe Victor din scrisorile Clarei, sosite din timp în timp, însemnate cu un «văzut» scris cu roșu, uriaș, năbădăios, zgâriat, de pedagogul neîmpăcat cu asemenea «răvașe ciudate».

— Ah, dacă ai fi tu aci !, — zic răvașele

Clarei, veșnic drăgălașe, dar din ce în ce mai amărîte.

«Ah! dacă ai fi cu noi.»

N'ai zice oare că în adevăr, toate mergeau bine altă dată, și că mântuirea s'ar întoarce odată cu Victor?

Aide, fie! Victor îi va mântui.

Va cumpără un caic nou.

Va împacă pe Clara.

Va săltă treburile.

Va arată că n'au încălzit la sân un nerecunoscător, și n'au cules de pe drumuri un tembel.

— Dar pentru așa ceva, trebuie să fii om :

Trebuie să câștigi bani.

Trebuie să știi carte.

Și Victor se așternu pe lucru.

Acum săgețile de hârtie îi vor zbură în cap, iar monitorul va izbi cu pumnul în catedră, cântându-și ca un papagal.

— Domnilor, puțină tăcere!

Victor nu'și mai ridică ochii.

Nu mai desenează corăbii.

Nu mai bagă 'n seamă cocoloașele care i se lătesc pe obraz.

— O scrisoare pentru elevul Maugendre. E o binecuvântare această amintire despre Clara, picându-i în toiul studiului, spre a-l întări, și spre a-i aduce mireazma libertății și a duioșiei.

Victor își ascunde fața în dosul pupitrului spre a sărută scrisul cotit, greoi, tremurat ca și cum o veșnică legănătură a caicului ar fi mișcat masa pe care scrisese Clara.

Vai, nu legănătura vasului, ci neastâmpărul durerii, stingherise mâna care scrisese.

— S'a mântuit, scumpul meu Victor, *Ni-verneza* nu va mai călători.

Și-a trăit traiul, și părăsindu-ne, iată că ne prăpădește.

I s'a bătut o tablă neagră pe care stă scris :

Lemn de vânzare
provenit din dărâmături

Au venit unii și alții, au prețeluit totul, au numerotat, începând cu cangea Schiopului și sfârșind cu leagănul unde dormia surioara mea. Mi se pare că toate se vor vinde, și nu ne mai rămâne nimic.

Ce-o să ajungem noi ?

Mama poate chiar să și moară de supărare, iar tata e cu totul schimbat...».

Victor nu isprăvi scrisoarea.

Cuvintele îi jucau pe dinaintea ochilor ; simțea o dogoare în obraji, urechile îi vâjâiau.

Ah, acum în adevăr studiul nu-i mai trebuia.

Istovit de muncă, de griji și de friguri, bâiguiă.

Îl se părea că plutește în voia soartei, prin mijlocul Senei, în răcoarea fluviului măreț.

Ar fi vrut să-și moaie fruntea în apă.

În urmă auzi nedeslușit un sunet de clopot.

Fără îndoială, un remorcher care trecea prin ceață ; — cu un zgomot de apă ce vine mare, și Victor strigă :

— Innecul ! Innecul !

Îl prinse un tremur numai cugetând la întunericul grămadit sub bolțile podului, și în mijlocul acestor năluciri, fața monitorului aplecată sub talerul lămpii, răsări aspră și speriată :

— Ești bolnav ? Maugendre !

Elevul Maugendre, era în adevăr bolnav.

D-l doctor în zadar clătină din cap, când

sărmanul tată, petrecându-l până la ușa internatului, îl întrebă cu glasul sugrumat de neliniște :

— N'o să moară, nu-i așa ?

Se cunoaște că d. doctor nu e tocmai sigur.

Aceasta o spune chiar părul său suriu.

Căci părul acela pare că zice «nu», dar foarte domol și cu teamă.

Și cine mai cugetă acum la haina verde-închis și la pălăria lungă !

E vorba doar ca nu cumva elevul Maugendre să moară.

D-l doctor a spus-o limpede : că ar fi bine să-l lase la țară, dacă va scăpa.

Teama de-ași perde copilul abia căpătat, nimicî toate dorințele năzuroase ale părintelui bogătaş.

S'a sfârșit, va renunța la orice plan.

E gata să-și îngroape cu amândouă mâinile elevul din școala de silvicultură.

I-ar bate singur cuiele coșciugului dacă e nevoie.

Doliu n'o să poarte.

În schimb celălalt să primească a trăi.

Să-i vorbească, să se scoale, să-i pue mâinele pe după gât, și să-i zică :

— Mângâie-te, tată.

M'am făcut bine.

Dulgherul se plecă asupra patului unde era Victor.

S'a sfârșit cu Maugendre. Arborele bătrân a crăpat până la măduvă.

Inima lui Maugendre s'a muiat.

— Puiule, vreau să'ți dau toată libertatea.

O să te întorci la ăia, o să călătorești.

O să fiu prea mulțumit că te văz în trecut din când în când.

Acum, clopotul nu mai vestește nici recreația, nici masa, nici studiul.

E vacanța, și mărețul internat e pustiu.

Nici un zgomot în curtea cea mare, decât glasul fântânei săritoare și vrăbiile...

Uruitul trăsurelor rare, s'aude îndepărtat și înnăbușit, căci strada e anume acoperită cu pae.

Numai cu asemenea liniște și singurătate, elevul Maugendre își veni în fine.

Rămase foarte mirat că se află într'un pat

aşa de alb, între mari perdele de percal care-l împrejmuiau cu tainică lumină şi cu pace.

Ar fi vrut să se ridice pe perne, să privească prin perdele, ca să ştie unde se află, dar cu toate că se simte minunat de bine, nu are încă putere, şi aşteaptă.

Glasuri şoptesc împrejuru-i. S'ar părea că pe scânduri, umblă cineva în vârful picioarelor, şi chiar un sgomot cunoscut, ceva ca hârşiierea unei cozi de mătură.

Victor a mai auzit aşa ceva undeva.

Dar unde ?

Ei ! chiar pe puntea *Nivernezei*.

Asta e ! Chiar asta e !

Bolnavul adunându-şi toate puterile, cu o voce slabă, dar care o crede bărbătoasă :

— Hei ! Şchiopule ! Ehei !

Perdelele se feresc, şi în lumina strălucitoare, zăreşte toate fiinţele scumpe lui şi pe care le-a chemat în băiguiala aiurărei.

Toţi, cu toţii !

Iată şi Clara şi Maugendre, şi taica-Louveau şi mama-Louveau, Mimila, surioara cea mică, şi bătlanul cel şchiop, slab ca o cange, şi cu un surâs nemărginit şi tăcut.

Toate brațele se întind, și toate capetele se pleacă și pentru toți trebuiesc sărutări și surâsuri, străngeri de mâni și îmbrățișări.

— Unde mă aflu ?

Cum de sunteți aci ?»

Dar ordinele d-lui doctor glăsuesc altfel. Părul suriu, nu glumise când le hotărâse : Victor trebuie să stea cuminte, să nu vorbească, să nu fie tulburat.

Și spre a ținea pe Victor să tacă, Maugendre îi vorbește mereu.

— Închipești că, acum zece zile, — în ziua când te-ai îmbolnăvit, — veneam tocmai să văz pe pedagog, ca să-i vorbesc despre tine.

Mi-a spus că mergeai bine, că învățai de minune.

Vezi și tu cât eram de mulțumit.

Am cerut să te văz.

Au plecat să te caute, și tocmai, monitorul tău iată că intră foarte speriat în cancelaria pedagogului.

Dăduseși într'un acces de febră cu febrințele.

Am alergat la infirmerie, dar nu mă mai recunoșteai. Ochii îți erau cât ceștile, și aiurai.

Vai, puîşorule, cât de rău te îmbolnăviseşi.

Nu te-am părăsit nici o minută. Băteai câmpii... Spuneai de *Niverneza*, de Clara, de-un caic nou. Mai ştiu eu ce?

Atunci mi-am amintit de-o scrisoare, de scrisoarea Clarei. Ţi-o luaseră din mână, şi mi-o dăduseră. Şi eu uitasem, înţelegi? Am tras-o din buzunar, am citit-o, mi-am dat un bobârnac şi mi-am zis:

Maugendre, nu e frumos ca supărările tale să te facă a uita nevoile altora.

Atunci le-am scris la toţi ăştia să vie unde mă aflu. Crezi că mi-a răspuns cineva? M'am repezit într'o zi când îţi eră mai bine, i-am căutat, şi i-am luat să locuiască la mine, până ce vom găsi chipul de a îndreptă toate astea.

Nu-i aşa, frate Louveau?»

Toţi sunt cu ochii în lacrimi, şi, zău! cu atât mai rău pentru capul suriu al doctorului, Victor şi-a scos mâinile de sub plapomă. Şi Maugendre fû îmbrăţişat cum n'a mai fost niciodată, adevărată îmbrăţişare de copil iubitor. Apoi, cum nu eră chip să-l ducă pe Victor acasă, se sfătuiră altfel.

Clara va rămâneă lângă bolnav, ca să-i îndulcească ceaiurile și să-i ție de urât.

Mama-Louveau va merge să îngrijească de casă, François va supraveghia o bina, începută de dulgher în Grande-Rue. Cât despre Maugendre, va plecà la Clamecy.

Are acolo niște cunoscuți care țin o întreprindere de transporturi de lemne.

Au să fie încântați să aibă pe vase un marinar ca Louveau.

Fără imputări, fără împotrivire. E lucru bine lămurit, și simplu de tot.

De sigur, nu Victor imputează.

Lui Victor îi trebuie cineva să-l ridice doar și în urmă să-i împingă fotoliul până la fereastră.

În infirmeria plină de liniște Victor e numai cu Clara.

Și e fericit.

Își binecuvintează boala. Binecuvântată fie și *Niverneza*.

Binecuvântate fie toate vânzările și toate boalele de pe lume.

— Ți-aduci tu aminte, Clara, când țineam

cârma și când tu veneai cu ciorapul să șezi lângă mine.

Clara-și amintea așa de bine, încât își lăsa ochii în jos, roșie, și amândoi rămâneau cam încurcați.

Acum Victor nu mai e prichindelul cu scufie roșie, care nu ajungea cu piciorul de punte, când încăleca pe cârmă.

Iar dânsa, când vine de dimineață, și când își scoate șalul spre a-l svârli pe pat, prea mult aduce a fată mare, de cum îi ghicești brațele rotunjoare, și boiul răsărit.

— Claro, dacă vrei tu, vino mai de vreme, și stai cât de târziu.

E așa de bine să prânzești și să cinezi între patru ochi lângă fereastră, la adăpostul perdelelor albe.

Ah, amintiri ale copilăriei !

Cei doi zburau prin infirmeria internatului, ca păsărelele în colivie. Fără îndoială, cuiburile și le au prin toate unghiurile perdelelor.

Alteori ai zice, auzindu-i vorbind de trecut, că sunt niște bătrâni, care nu cugetă decât la cele, ce, de demult au fost.

Nu au în fața lor un viitor, care ar putea fi de asemenea interesant ?

Cu adevărat că este un viitor și dacă nu l-au descusut încă, totuși adese cugetă la el.

De altfel nu e chiar nevoie să-și vorbească pe ocolite. Un oarecare chip de a se lua de mână și de a roși la orice, spune mai mult decât cuvintele.

Cu asemenea grai se înțeleg amândoi toată ziulica.

De aceea poate rămân adeseori așa de tăcuți.

Și tot de aceea zilele trec așa de repede, încât luna se împlinise fără veste.

De aceea în sfârșit d-l doctor se vede silit să-și zburlească părul suriu și să-și scoată bolnavul pe ușă afară, din infirmerie.

Tata-Maugendre sosi din călătorie tocmai la vreme.

Află pe toți ai săi adunați acasă. Iar când bietul Louveau, foarte neliniștit, întreabă :

— Ș'acu, ăia de mă cereau, să mai mă primească ?..

Maugendre nu-și putu ține râsul :

— Cum să nu, moșule !

Ăia, de care ziceam, aveau mare trebuință

de d-ta la un caic nou, și mi-au și mulțumit când le-am spus.

Care «ăia» ?

Dar taica Louveau e așa de încântat că nici nu vrea să știe mai mult decât atât.

Și cu toții pornesc la drum, spre Clamecy, fără să mai întrebe.

Ce bucurie, când se văzură pe cheiul canalului !

Acolo, încă pe cheiu, un caic măreț, și nou nouț, împodobit de sus până jos își înălță din verdeață catargul cel văpsit de curând.

Încă o multe de teslă, și gata ; atât că pieptul de scânduri unde stă scris numele caicului rămâne acoperit sub o pânzătură.

Au strigat, într'un glas :

Vaai, ce vas frumos !

Louveau nu'și credea ochilor.

O înduioșare afurisită îi gâdilă pleoapele, îi spintecă gura de-o palmă, îi zgudue cerceii grozav.

— E prea frumos !

Nu m'aș îndurà să umblu cu asemenea vas.

Nu e făcut să umble.

Ăsta să-l pui în cutie».

A trebuit ca Maugendre să-l împingă cu de-a sila pe punte, de unde Schiopul le tot făcea semn.

Cum adică !

Schiopul s'a înzdrăvenit ?

Da. E zdravăn, meremetisit și călăfătit cum trebuie.

Are o cange și un picior de lemn, amândouă proaspete de tot. E și asta o galantomie a patronului, — un oarecine — care știe să le potrivească toate.

Ca dovadă :

Puntea este de lemn ceruit, și împrejmuită cu pălimar.

Are o bancă de stat, și umbrar ca să nu bată soarele.

Fundul e făcut să încapă povară îndoit ca până acum.

Și cabina !.. Ah ! cabina !

— Trei camere !

— Bucătărie !

— Oglinzi !

Louveau târăște pe Maugendre pe punte.

E foarte mișcat, înduioșarea îl zguduie, — cu tot cu cercei.

De abia îngână :

— Frate Maugendre.

— Ce s'a întâmplat ?

— Ai uitat ceva...

— Adică ?

— Nu mi-ai spus pe seama cui o să umblu.

— Vrei să ştii ?

— Să mă trăznească !

— Ei hai ! Pe seama ta !

— Cuum... păi atunci... caicul.

— E al tău !

Ce lovitură, dragii mei !

Ce izbitură în piept, colea !

Noroc numai că patronul, — un oarecine, —
avusese prevederea să pue o bancă pe punte.

Louveau căzù acolo ca nimicî.

— Nu e cu putinţă... cum aş primi...

Dar Maugendre are răspunsurile gata :

— Ei aş ?

Uîţi pe semne datoria aia a noastră, chel-
tuiala căre ai făcut-o cu Victor !

Fii pe pace, François, eu sunt care datorez
mai mult.

Şi cei doi tovarăşi se îmbrăţişară ca nişte
fraţi.

Atât le-a mai lipsit ca să plângă.

Hotărît că Maugendre a pregătit totul ca mirarea să fie deplină, căci pe când se îmbrăţişau pe punte, iată şi parohul răsărind dinspre pădure, cu prapurul în vânt, cu muzica în frunte.

Asta ce-o mai fi ?

Botezul caicului, Dumnezeule !

Întregul Clamecy a venit în convoiu ca să fie faţă la serbare.

Flamura fâlfâie în vânt. Iar muzica începe : Zim-bum-bum.

Veselie obştească.

Unde mai pui un soare minunat, de face să licărească argintul crucilor şi alămurile muzicanţilor.

Frumoasă serbare !

La o parte perdeaua care acopere numele caicului. Şi iată că litere poleite se ivesc pe fondul albăstriu : *Noua-Niverneză*.

Uraa ! pentru *Noua-Niverneză* ! Să trăiască ani mulţi ca şi cea veche, şi mai fericită bătrâneţe !

Parohul se apropie de caic.

În urma lui cântăreții și muzicanții stau în linie. Flamura ceva mai îndărăt.

— *Benedicat Deus...*

Victor e nașul și Clara e nașa.

Parohul i-a adus către cheiu, aproape de sine.

Tinerii se țin de mână, sunt foarte sfioși, aproape tremurători.

Ingaimă deandoasele cuvintele care li le șoptește copilul dela cor, pe când parohul își scutură feștocul spre dâșii :

— *Benedicat Deus...*

Curat o pereche în fața altarului.

Gândul ăsta îți venia fără voe.

Poate că și tinerilor le veni, căci nu îndrăzniau să se privească, și se tulburau din ce în ce, cu cât slujba înainta.

Iată că s'a isprăvit.

Mulțimea se împrăștie și *Noua-Niveineză* e botezată.

Dar nu poți lăsa pe muzicanți să plece așa, fără să-i omeniești.

Și pe când Louveau le toarnă câte un pahar, Maugendre clipește din ochi către mama-Louveau, iă de mână pe nașul și pe nașa, apoi înturnându-se către paroh :

— Iată botezul isprăvit, părinte, pe când rămâne cununia?

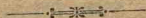
Victor și Clara se fac roși ca floarea de mac.

Mimila și surioara-mică bat din palme.

Și, în veselia tuturor, tata-Louveau, foarte aprins, se pleacă peste umărul fetei.

Râde până la urechi, și înveselit dinnainte de gluma sa, spune pe un ton de zeflema :

— Ei, Clara, ia zi, acu-i acù... dacă l-am duce pe Victor la cōmisar ?

Din lucrările d-lui ION BÂRSEANUL :

IN EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE
MINERVA :

Dor pustiu, (istorisiri), prețul lei 1.50.

Popasuri vânătoarești, (schite), prețul lei 1.50.

SUB TIPAR

Rapsodii și balade, (versuri).

